

Eliška Bišťanová

Literárne dielo, 2. kategória

3. miesto

Gymnázium Pezinok, Senecká 2, Pezinok

Pedagogické vedenie Michaela Syrová

Autorka si pripravila novinársky zaujímavý rozhovor s človekom, ktorý žil svoj bežný život v čase neslobody aj slobody, do ktorého chtiac či nechtiac zasahovala politika. Čítame o jeho prežívaní revolúcie, o porevolučných časoch, ba dokonca aj o súčasnosti a dozvedáme sa, že za slobodu treba nielen bojovať, ale keď ju dosiahneme, treba si ju vážiť a strážiť.

Otvorené hranice – 35 rokov od nežnej revolúcie

Rozhovor s Jozefom Hyravým

1. Koľko rokov si mal v novembri 1989?

No, to musím zrátať (smiech). Mal som 34 rokov.

2. Čo ti prvé napadne, keď sa povie nežná revolúcia?

Ako prvé mi napadne, že to bolo niečo úžasné. Ľudia sa vtedy veľmi zmenili. Zrazu bolo ich zmýšľanie nesmierne prajné a ľudské. Nikde som nevidel zlobu alebo niečo negatívne. Zažiť to na vlastnej koži bol neskutočný zážitok. Ja som sa zúčastnil na zhromaždení na Václavskom námestí v Prahe a na manifestácii na Letenskej pláni.

3. Ako si sa do Prahy dostal?

Moje zamestnanie je architekt a s kolegami sme mali ešte pred novembrovými udalosťami naplánovaný výjazd do Prahy za kultúrou. Mali sme tam byť týždeň, chodiť do divadla a po rôznych akciách. Potom sa zomlel 17. november a my sme mali byť 20. novembra v Prahe. Všetko už bolo nachystané, dokonca aj autobus. Rozhodovali sme sa, či vôbec pôjdeme, ale nakoniec sme sa dohodli, že pôjdeme a uvidíme, veď ideme za kultúrou. No v duchu sme aj chceli zistiť, čo sa na tých zhromaždeniach vlastne deje, lebo sme už mali nejaké informácie zo sviečkovej manifestácie a tušili sme, že je to niečo iné, niečo vážnejšie a odvážnejšie.

4. Ako zhromaždenia prebiehali?

Ako som už spomenul, všade bola prítomná ľudskosť a dobro. Ja som na zhromaždeniach nepočul ani jedno hrubé slovo, všetci boli nesmierne milí. Napríklad keď sme sa o polnoci vracali zo zhromaždenia, ktoré bolo na Václaváku, a išli sme popod okná nejakého domu, pani počula slovenčinu a pýtala sa nás, či nepotrebujeme ubytovanie. Takýmto spôsobom som videl v ľuďoch nádej na dobro, žiadne bočné úmysly.

5. Bál si sa, že sa zopakuje Pražská jar, teda šesťdesiaty ôsmy?

To ani nie, to v tej atmosfére človek na také myšlienky ani nepríde. Veľmi sme to prežívali a videli sme to kvantum ľudí, ktorí to začali podporovať. Možno niektorým to napadlo, ale mne nie.

6. Spúšťačom zmien a protestov boli primárne študenti. Ako si to vnímal?

Veľmi pozitívne, pretože viem, že keď som študoval, nemal som možnosti, o ktorých som vedel, že sú vo svete. Mal som pochopenie pre mladých ľudí, že prišli s takou iniciatívou. Všetkým ľuďom som prial, aby mali šancu zažiť slobodu tvorby.

Uvediem jeden príklad: keď bol som na skúške z dejín architektúry u dekana, mal som otázky o renesancii, talianskej renesancii a palácovej tvorbe. Všetko som vedel, ale odpovede som opísal iba slovne, čo sa mu nepáčilo, lebo vraj som sa mal vyjadrovať kresbou. Ja som vravel, že som to študoval z literatúry, zatiaľ čo on argumentoval tým, že som sa mal na tie miesta ísť pozrieť a tak to študovať. Bol som nahnevaný, lebo sme ani nemali možnosť ísť si tie stavby pozrieť, no radšej som mu nič nepovedal. Po piatom ročníku sme boli skupinka asi šiestich študentov a mali sme vybavené, že sa pôjdeme pozrieť do Viedne. Mali sme devízový prísľub aj všetky možné povolenia a schváliť nám to mal ten dekan, ktorý ma mal na tej skúške. On to nepovolil a nešli sme nikde. Čiže takýmto spôsobom sa vedel vcítiť do študentov.

7. Ktorá bola prvá krajina, ktorú si navštívil po páde železnej opony?

Jasné, že Rakúsko. Išli sme na jeden deň do Viedne cez cestovnú kanceláriu Čedok. To bolo krátko po 17. novembri, už začiatkom decembra. Išli sme autobusom. Pamätám si, že na hraniciach v Bratislave sme strašne dlho čakali, a keď sme po dlhej, náročnej ceste konečne prišli, pozrel som si stavby, ktoré som poznal z literatúry svetových architektov. To ma veľmi potešilo. Zrazu sa nám otvoril svet.

8. Teraz prejdem na obdobie komunizmu. Akým jedným slovom by si ho opísal?

Diktatúra.

9. Ako sa tá najviac komunistický režim dotýkal?

Moji príbuzní v povojnových rokoch odišli do Ameriky, takže na základe toho bol môj otec postihnutý, napríklad v bani bol dlhšie, ako mal byť, preto mal zdravotné problémy. Raz ma policajti vysmiali, keď

som podával žiadosť o devízový prísľub na vycestovanie do zahraničia za architektúrou. Smiali sa mi, že chcem ujsť, a nikde ma nepustili.

10. Aké spomienky máš na socializmus? Sú medzi nimi aj nejaké pozitívne?

Mám zväčša negatívne. Jediným pozitívom bol šport. Šport sa v komunizme podporoval, takže som športoval, aj celkom úspešne.

Medzi negatívne spomienky patrí aj to, že som vnímal tlaky na mojich rodičov, ktorí boli často vinení za odchod mojich príbuzných.

Zimomriavky mi po chrbte prešli vtedy, keď som bol na jednej skúške a skúšajúci sa ma spýtal, odkiaľ som. Odpovedal som, že z Ružomberka. On nato: „Hej? A Andrej Hlinka sladko spinká? Otec gardista?“ Vtedy to vo mne zovrelo. Keď som povedal, že môj otec je námestník, skúšajúci sa hneď prestal pýtať a dal mi za skúšku dobrú známku, lebo videl, že som všetko vedel.

11. Vnímal si slovenský/český disent? Čo si si o tom myslel?

V internáte sme mali stretnutia z duchovnej oblasti. Boli tam aj chalani, ktorí pôsobili v tajnej cirkvi, a jeden môj spolužiak sa neskôr stal kňazom. Takže skôr z tejto oblasti disentu.

12. Vyjadril si niekedy iný názor na nejakú vec, napríklad v škole? Ako na to reagovali?

Keď som študoval na strednej škole, tam to bolo prísne. Vtedy sme nemohli vyskakovať, takže ak sme tam chceli ďalej študovať, museli sme byť ticho.

13. Mali ste predmety ako marxistická filozofia a ruština?

Marxistickú filozofiu sme nemali, mali sme občiansku náuku, ktorá bola taká propagandistická. Ruštinu sme mali, z nej som aj maturoval.

14. Mal si v časoch socializmu „bublinu“, vďaka ktorej si zvládol časy neslobody?

Ja som mal ako bublinu už spomínaný šport, venoval som sa tomu. Poviem aj jednu „pikošku“. V treťom ročníku gymnázia som doniesol trojku z matematiky na polročnom vysvedčení a to sa teda mojim rodičom nepáčilo. Ja som sa venoval atletike a matematika mi bola ukradnutá. No ale potom som si uvedomil, že ak sa chcem niekde dostať, musím mať dobré známky a matematiku som dobehol.

15. Prekvapila ťa v niečom sloboda?

Ani nie, no možno to, že ľudia si zobrali z možností slobody nie to dobré, v čo sme všetci dúfali, že si zoberieme, ale to zlé, ktoré sme si zobrali okamžite. Zobrali sme aj to dobré, ale to zlo sa hneď nalepilo na spoločnosť a to ma sklámalo.

16. Ja obdivujem viacero ľudí, ktorí sa nebáli vykročiť z davu, aj keď to často malo fatálne následky. Či už je to Milan Šimečka, Milada Horáková, alebo Václav Havel. Je pre teba z obdobia komunizmu tiež niekto inšpirujúci?

Pre mňa je to jednoznačne Havel. On nestratil tvár ani vtedy, keď sa dostal na najvyššie pozície. Podľa mňa to súviselo aj s tým, že bol umelec. Jednoducho neuchopil moc do svojich rúk, ale snažil sa myslieť čo najviac na spoločnosť. Samozrejme, ani on nebol dokonalý. Nemal od začiatku zručnosti na riadenie štátu, no ako morálna autorita bol kľúčový.

Aj na Slovensku bolo veľa odvážnych ľudí, o ktorých sa často nevie. Možno nemali dar slova, ale svojimi činmi dokázali veľa a sú jednoznačne vzormi.

17. Ako som spomenula, veľmi obdivujem tú odvahu v ľuďoch, keď bojovali za slobodu. Myslíš si, že by sa tá odvaha v ľuďoch nabrala znova?

Myslím si, že áno, ale musí prísť nejaký impulz, ktorý ich prebudí. Keď začneme pocíťovať nepohodlie a nedostatok, ľudia sa prebudia.

18. Čo by si odkázal dnešným mladým ľuďom, teda študentom?

Mladí ľudia by mali študovať históriu a nespoliehať sa len na informácie zo sociálnych sietí, ktoré sú často pochybné. Informácie si treba starostlivo vyberať a overovať. Takisto by mali aj skúmať činy ľudí, či naozaj robia to, čo hovoria, že robia. A v neposlednom rade sloboda nie je len tak.